

KATONA JOZSEF SZÍNHÁZ KECSKEMÉT

Pap Károly

MOZES A SZABADITÓ

PAP KÁROLY

Emlékeimből

— Ó, — mondotta egyszer, — mit tudod te, milyen az igazán szép és kedves! Olyan kék soha nem lehet az ég, mint az ő szeme, és a haja szőkeségétől megsápad minden kalász! És — és — á, nem lehet róla semmit emberi nyelven mondani! Látni kell! Beszélni kell vele!

— Szóval, — heveskedtem féltékenyen, — Pap úr megint szerelmes. És ha szabad tudnom, hogy hívják az új istennőt?

Rámnézett:

— Jelizavétának.

— De hiszen... hiszen az a drámád szereplője! A Jelizavéta!

— Csak nem gondolod, — válaszolt gögösen, — hogy beleszeretek abba, akit más alkotott?!

*

Nagy ritkán történt, hogy vacsora után cigarettázzon. Ha mégis rágyújtott, tudtam, hogy valami mesélnivalója lesz.

Egy ilyen estén fel és alá-járva a szobánkban, megszólalt:

— Nem, ez így nem mehet tovább... Mégis el kell válnunk egymástól... Nem bírom a nyugódet! Sok nekem ez a teher!... Egy szabad mozdulásom nincs! Moccanni nem merek a rabságtól!... Fullasztó ez a folytonos közelséged!... Maradj te magadnak és én is megpróbálom nélküled!

És tovább száguldozott fel és alá, sápadtan, izgatottan.

Csak nagysokára mertem felelni, kétségbeesetten könnyörögve:

— Karim drága... de hiszen kell valaki, aki gondozzon. Aki megfoltozza harisnyádat, ingedet. Aki megfőzze az ebédedet...

Erre megáll, rámnéz, meredten, mintha most látna először életében. Aztán felismer:

— Te ostoba! — kiáltotta, — nem rólad van szó! Istennel perlekedem!

Pap Károlyné

JÁNOKY SÁNDOR

AMRAM:

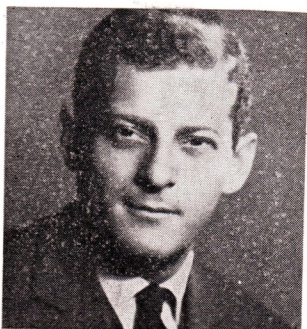
„... Nem vagyok se férj, se atya, csak egy kínlódó féreg. Aki ezerszer megbántam, hogy világra szült anyám és milliószor, hogy öleltelek s öledből ez a gyermek fakadt! Én őt nem engedem szenvedni! Elég nyögés az én életem, de még halóporomban is nyögjek az ő kínjai miatt? Nem! Azt akarom, hogy véget vessünk az életének!”

FEKETE TIBOR

ÁRON:

„... De hát csak szabad megvédenem az én édes testvéremet?... Mózes! Én hinni akarok neked és megölellek. Te is nővérem, atyámfiai, rokonaim, öleljétek meg őt, és higgyetek neki énvelem együtt!... Éppen azért megyek vele, hogy ne legyen egyedül az ő hitével, mert testvérem ő.”

MAJOR PÁL

JETHRO:

„... Idefigyelj te önfejű. Azért haragszom rád, mert túlságosan megszerettelek. És azt hittem, hogyha majd engem egyszer magához vesz az a szent Félelmetes, utánam te leszel jó pásztora az én törzsemnek. De ha már ilyen erős benned a vérnek és irgalomnak szava, és hiába volt minden beszédem: nem akarom, hogy tüskével szívedben menj a nehéz útra... Légy áldott és térj vissza békességgel és nyugalommal.”

A második MÓZES elé

Evek óta szenvedélyesen hangoztatom, hihetetlen a múlt századok értékes, gazdag magyar prózai és lírai alkotásai mellett: hogy olyan kevés időtálló drámai mű maradt századunkra.

A fenti gondolatból eredően, szintén évek óta kutatok azok után a magyar drámák után, melyeket érdemeik mellett felejtettek el. Igaz, sok darab nem állta ki az utókor követelményeit; de annál feltétlenül több található, mint amennyit ma is játszanak színházaink. Az elfelejtettek között sok úgy nem kerülhet színre, ahogy szerzője annak idején megírta. De hány alkotás őrzött meg nagy gondolatokat, sok, igazán drámai pillanatot!

Ilyen fajta kutatás során, hála Gyárfás Miklós ötletének, alkalmazta „élő színpadra” kiválón, az alapmű gondolataihoz idomulva Keresztúry Dezső Madách Imre MÓZESét, Osztovits Levente dramaturgiai bábaskodása mellett. Madách MÓZESe az 1966 tavaszi, vespéremi bemutató után elindult a „játsozott” klasszikus művek útján s azóta az ország első színháza mutatta be.

Teljesen véletlen, hogy a vespéremi Madách: MÓZES bemutató után két évvel, Kecskeméten Pap Károly MÓZESét

rendezem. Szó sincs arról, hogy az egyik MÓZES apropóján másik MÓZEST kerestem. Viszont ahogy örökké izgat a múlt századok elfelejtett magyar drámairodalma, ugyanúgy izgatnak századunk elfelejtett drámái is. Nem tudok belenyugodni, hogy néhány, igazán mély költői alkotás mellett, századunk első feléből zömében a polgári szellemű, könnyed szórakoztatást adó, írások a legismertebbek manapság.

Nagy volt a meglepetésünk, amikor a Magvető Almanach 1966/3. számában megtaláltuk Pap Károly MÓZESét. Megtálaltuk ezt a nagyszerű színpadi művet, ami csak kevés előadást élt meg 1943–44 telén egy alkalmi színházban; s amit soha ki nem adtak.

Mint már a második MÓZES rendezője, óhatatlan, hogy összehasonlítást ne tegyek a két mű között. Mind a két MÓZES, rendezői pályafutásom legnagyobb részű feladatainak az élén jár. Úgy érzem, Madách MÓZESe nehezebb veretű, szélesebb kort, nagyobb problémakört felölelő. Tudjuk, hogy Madách számára az inspirációt az 1860-as évek magyar politikai helyzete adta; de mert örökérvényű igazságokat vet föl,

És a csodálatos új feladat, Pap Károly MÓZESe? Líraibb, modernebb; s kisebb korszakot, konkrétabb problémát felölelő. Pap Károly művét 1943-ban, a hitleri fasizmus dühöngésének idején írta. De minden aktualizáláson túlmenően, a gyönyörű, lüktető prózában megírt mű egésze szintén túlmegy a konkrét jelenen, melyben a szerző alkotta, hiszen örökös emberi problémákat vet fel: egy nagy egyéniség útválasztását; két anya küzdelmét fiáért és önmaguk ellen; a hatalom kegyetlen elnyomását, ami időszámításunk előtt évezredekkel ugyanúgy fennállt, mint 1943-ban, vagy a világ számos részén még 1968-ban is. De mindezt úgy nyújthatja nekünk Pap Károly drámája, hogy a néző nem gondol majd semmilyen aktualitásra, mögöttes háttérre; hanem esztétikai látvány mellett, élményeket kap olyan érzésekről, indulatokról, amelyekhez hasonlókkal akár életében is találkozhat.

Negyedszázadot aludt Pap Károly műve, míg Kecskeméten színpadot kapott. Hisszük színházunk nem az egyetlen, amelyik bemutatására módot adott.

Turián György

MOJZES MÁRIA

GÖNDÖR KLÁRA

JOCHEBED:

„...Nem marad más csak a víz, ha el is viszi... Én bízom a vízben! Még ha sohasem látom akkor is! Magzatom, szentem! Nyissd ki rám még egyszer a szemedet! Nézz meg jól és ne felejtssd anyádat, akármilyen veled! És jer, nézd meg atyádat és ezt a kunyhót! Emlékezz erre mindig! És ha megsegít a víz és az a hegy, amely távolról dörög: emlékezz ránk szegényekre! S ha már mi nem leszünk, a te rokonaidra, mind! És mindig hallgassd a víz énekét és a hegy szavát, mert ezt hallgatta a te anyád és a kő mentett meg és most a víz fog megmenteni...”

Harminc évig küzdöttem és most is csak azért történt, mert haláloamat éreztem közeledni. Ez vette el az eszemet. A betegség, a félelem, hogy talán már nem látom többé, és egyetlen egyszer sem csókolhatom meg. Ezért lelopóztam a síri palotához, és mikor megláttam, a fájdalom és a halál úgy megütötte öreg szívemet, hogy örjöngeni kezdtem, és rávettem magam a szent Felségre.

Atyám Istene, aki minket elhagyott, vedd el az én szívemnek átkát Mózesnek, a nagy ház szent örökösének szívéből. És szeme feledje el az én arcomat. Mindörökre legyen szép boldogsága és nyugodt öröme élete minden napjaiban.”

TEJE:

„...Szent Rá nem tette volna ezt veled, ha nem szánta volna neked a trónt. Mindig csak erre gondolj, erre a csodálatosságra, édesem és nyugodj meg ebben. Ő adta neked az én szívemet és az én szívem adta neked a trónt, és semmi el nem veheti tőled. Az én szívemből jöttél s ez több, mintha az én szívem alól jöttél volna...”

Ígérem neked, hogy utolsó percemben is megbocsátok és utolsó lélegzetemmel is azt fogom mondani: áldja meg őt a szent istenpár a borzalmas úton, ami reá vár. Áldja meg őt, de én követni már nem tudom... Most megint a vad indulat beszél belőled, amely csak az imént vitt romlásba mindkettőnket. Jól tudod, hogy az istenek Atyja, Napistennek szülője, az Égnek teremője. Még a legszentebb Fáraókkal, a legelső papokkal sem állt szóba sohasem, csak az ő gyermekein és az ő angyalain keresztül beszélt velük. Nincs olyan angyal, aki téged merészelne hozzá vezetni, csak az utat is megmutatni; hiszen azt is azonnal szét tépnék az utat őrző angyalok. S hogy veled mi lenne? Elképzelni is szörnyűség. S nagyon kérek, vedd vissza szavadat!...

Sok nekem a várás, a bánat és szegény... végy karjaidba, hogy így halhassak meg... Nyugtot találok a halottak városában és nyugodtan foglak várni.”

„Jertek induljunk, és énekeljük együtt, az ő dicsőségét, hogy meghallják mind a népek és tudják meg, hogy új világ van keletkezőben, mert szabadság támadt a rabok és szegények nevében.”

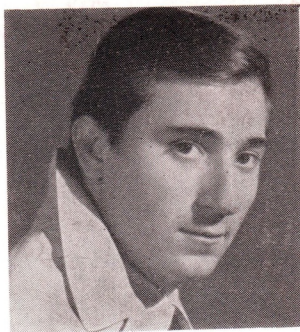
Bevezetésül Pap Károly Mózesének zárszavából idéztem, amely talán kifejezi a mű hitvallását és alkotójának ars poeticáját. „Új világ van keletkezőben” — kiáltja világgá Pap Károly — Mózes az elnyomás legsötétebb korszakában. Hogy ez önmagában is mekkora írói és emberi tett volt akkor, ezt nem kell részleteznem, a mű és alkotójának hősiessége dokumentum. Az új világ keletkezéséért harcolt, sorsközösséget vállalva társaival, de az új világot mint annyian, már nem érthette meg. Művének tisztasága és igazságkeresésének, szabadságszeretetének fénye áttört a feledés részvétlen homályán. Több mint húsz évvel hősi halála után felcsendülnek a szavak, hirdetve igazukat a mindenkori elnyomás ellen, az emberért.

Színházunk nemcsak az írónak, hanem névtelen harcostársainak is adózik, — kik szintén életüket áldozták az új világnak — mikor ezt a ragyogó művet bemutatja. Nekem személy szerint eddigi színészi pályám egyik legnagyobb alkotói állomása ez a szerep. Nagy kathartikus hősi szerep ez. Mózesnek, mint figurának ellentétben klasszikus figuratársaival, nincs tragikus vétsége. Maga a kor tragikus, az elnyomás, mely felnyitja szemét, hőssé, vezérré, minden elnyomott nép ideális „lángoszlopává” emeli. Számomra azért megtisztelő feladat a szerep eljátszása, mert igen nagy feladatot ró a színészre technikailag, mivel a szerep megkívánja, hogy a színész felsorakoztassa már eddig kialakult eszközeinek táráát. Mindez kötelez a mű és magam felé egyaránt. Kötelez rá kollegáimmal együtt, hogy Pap Károly emberi hitvallását magunkévá téve, átadjuk önöknek szavait, amelyek örökérvényűek ma is, bár napi aktualitásuk hazánkban — szerencsére már történelemmé váltak. Kötelez minket a tudat, hogy olyan író drámáit mutatjuk be önöknek és a magyar színházművészetnek, kit elfelejtettek, bár ő ezt sem emberileg, sem művésziileg nem érdemelte. Színházunk és elsősorban Turján György érdeme, hogy e nagyszerű művet nem hagyva szunyuvadni a méltatlan feledés ködében, Igvekeztünk tudásunk legjavát adni ehhez a munkához, az eredmény megítélése az Önök feladata.

A mű értéke és bátor igazsága, azonban túlünk függetlenül is világít. Hirdeti az emberi szabadság, méltóságát és tanítva utat mutat akár Mózesé válásra is, hogy örködve a strázsán harcolni kell a holnapért, melyben mind-örökké eltűnik majd embereknek, ember által való kizsákmányolása és elnyomása. Pap Károly harcát folytatva ez mindannyiunk emberi kötelessége.

„Ez a mi munkánk és nem is kevés!”

Szilágyi Tibor

SZILÁGYI TIBOR

MÓZES

PAP KÁROLY

MÓZES

A SZABADÍTÓ

dráma két részben

Zene: RÓNAI PÁL

Fáraó	<i>Mezey Lajos</i>
Teje	<i>Göndör Klára</i>
Hórem—heb	<i>Piróth Gyula</i>
Főpap	<i>Gyulay Antal</i>
Nefertéte	<i>Szabó Tünde</i>
Testőrkapitány	<i>Forró Pál</i>
Teti	<i>Budai László</i>
Főasztalnok	<i>Unger Rudolf</i>
Parancsnok	<i>Radó Béla</i>
Kafrit	<i>Márkus Erzsébet</i>
Tiszt	<i>Horváth Ferenc</i>

Díszlet: BORCSA ISTVÁN

Jelmez: MÁRTON ALADÁR

Dramaturg: OSZTOVITS LEVENTE

Mózes	<i>Szilágyi Tibor</i>
Jochebed	<i>Mojzes Mária</i>
Amrák	<i>Jánoky Sándor</i> Jászai-díjas
Jethro	<i>Major Pál</i>
Áron	<i>Fekete Tibor</i> Jászai-díjas
Mirjam	<i>Zsigrai Annamária</i>
Cippora	} <i>Cserje Zsuzsa</i>
Szomszédasszony	
Néne }	} <i>Bende Ildikó</i>
Lea }	
Gerson	<i>x x x</i>
Jedutum	<i>Gombos János</i>
Koráh	<i>Takács László</i>

Rendezte: TURIÁN GYÖRGY

GYULAI ANTAL

FŐPAP:

„...A mindenható Napisten szól hozzám: mondd az én szent fiamnak, a Fáraónak, hogy különösen nagy nap ez a nap. Mert elkészült a te siri palotád, ötven templomával és csarnokával és minden szerszámaival, hogy majd befogadja a te szent testedet, mikor majd velem egyesül a te lelked!...

...Sáműzött! Meghallgattam ostoba mesédet. Te pedig tudd meg, hogy a csapásokat nem a te angyalod hozta, hanem a mi istenanyánk. A Napisten. Azért fedte el az ő arcát, mert a magadfajta héber bolondokat és átkozottakat megtúrtuk magunk között. Ezért sötétítette el az ő orcáját. Hogy megértesse velünk, hogy az ilyen átkozottakat még rabnak se tartsuk magunk között. Még söpredék népaljának sem. Azért még a mai napon kipusztuljatok a mi országunkból. Vagy fegyverrel keregetünk ki benneteket.”

NEFERTÉTE:

„...Fiút, fiút és új Fáraót!

Ez volt álmaim álma! Áldott a szent Rá, hogy ilyen Atyát adott, mint te vagy nekem és ilyen szépséges testet és arcot, hogy rabul ejthessem az én Mesehem szívét. Ez lányod utolsó csókja. Mert aztán már mint asszony fog csókolni téged. Atyám. Oly szép vagyok, hogyha magamra tekintek, megmámorosodok! Nincs, nincs még két ilyen nagy szem! Még ilyen karcsú derék! Szinte irigylem a vőlegényemet!...

...Bocsáss meg, Uram, Hórem-heb, de álomom volt tegnapelőtt, azt az embert láttam, szelíden bár, de megfenyegetett és gyermekünket kivette kezemből s oda tette a Napisten oltárára. És én hiába sírtam, és viaskodtam vele, a Napisten arca elsőtétedett és gyermekem eltűnt. Két nap óta töprengek ezen, s nem mertem szólani neked, de most, hogy mindez már csaknem beteljesedett, megszólalok...”

SZABÓ TÜNDE

MEZEY LAJOS

FÁRAÓ:

„... Királynő! Jól emlékszem. És minden tökéletességedet az egyik serpenyőbe teszem és a másikba bűnödöt és így ítélek. Maradjon meg a te életed. De máától fogva nem vagy többé szent párom, nem vagy első asszonyom. És számba veszem könyörgésedet és Mese tudatlanságát. És meghagyom neki is az életét. De nehogy zavart keltsen a nép között, száműzöm őt az országból. Még a mai napon eltávozz Egyiptom földjéről!

Mese! Tudom milyen terveket forgatsz fejedben, így nemcsak hogy száműztelek, hanem úgy ahogy vagy, ebben az egyetlen szál ruhában már estelig el kell hagynod ezt a földet. S ahogy elhagytad, hallált hírdetek fejedre, nehogy valamikor visszatérni merészelj birodalmam határaihoz.

HÓREM—HEB:

„Főpap, nagyok és urak, mostantól fogva szolgálaim, figyeljetelek rám. Vegyetek erőt magatokon és maradjatok itt, nehogy növeljétek a nép borzalmát. És hallgassatok reám. Ne féljetelek, mert én már mint a szent Rá első fia és atyám örököse tudom az ő haragjának okát. Mózes, a bitórló száműzött gerjesztette haragra a mindenható Napistent. Mert lázításával újra bejött a birodalomba és a söpredék hébereknak angyalai üzenetet hozott.

... Minden rabszolga, aki a helyét, ahol szolgált elhagyja, haljon meg azonnal. Senki rabszolga nem mozdul, nehogy azt higgyék, szent Rá gyásza a zavar órája. Tudja és lássa mindenki, aki él, hogy szilárd hitű és szívű vagyok én, Hórem-heb, az új Fáraó. A rabszolgákat pedig láncoknál fogva kössétek meg a bányákban. Ott koplaljanak és várjanak, amíg meglátják a száműzött széttépett tagjait.”

PIRÓTH GYULA

BFENDE ILDIKÓ

NÉNE:

„Jochebed! Odavittem a gyermeket ahová mondtad. És alighogy letettem a kosarat a vízre, a partokat körülvették a fáraó fegyveresei. De nem vették észre a gyermeket. Én kérdeztem az egyiket: Mért tesz ez? S ők azt mondták: Óriznünk kell a vizet, mert a fáraó felesége nemsokára idejön, hogy megfürödjék a legiszaposabb vízben a dagály idején. Mert akkor a legnagyobb a Hold és a Víz áldása, és meg fogja erősíteni magtalan méhét...”

ZSIGRAI ANNAMÁRIA

MIRJAM:

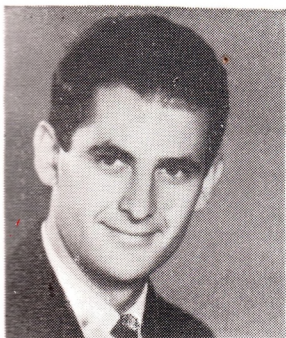
„Nincs mentség Mózes számára! Ő elfutott, mi pedig itt maradtunk és láncokat kaptunk. Ő szabadságot ígért, és évek óta még csak egy üzenetet sem küldött. Vagy talán azt is tagadod?... Én elhiszem, hogy valami küldött leszállt hozzád a csipkeborkor lángjában, de vajon az az angyal jó angyal volt-e? Hátha csak valami gonosz szellem volt? És csak megsokszorozni akarja szenvedéseinket?...
...Mózes bocsáss meg. Bocsásd meg amit ellened vétettünk!”

CSERJE ZSUZSA

CIPPORA:

„Jethró atyám, kérlek! Békülj ki Mózes-sel: lássd, én megértem az ő szíve vágyakozását. Nem makacs ő, nem önféjű, sem felfuvalkodott. Nem is hálátlan, csak jobban szereti az ő vérét, mert azok szenvednek is. Lássd, atyám, nekem nehezebb elválnom tőle, nekem ő egyetlen uram és fiam atyja. Mégis azt mondom: hadd menjen és vajha meghallgatná őt a Félelmetes!”

FORRÓ PÁL

TESTÖRKAPITÁNY:

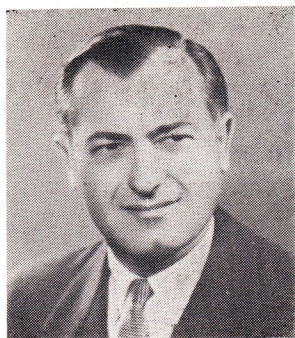
„Új Fáraó szavaid szerint cselekszem. Es könyörgöm, hogy dicsőséges sugáraidból juttass nekem épp úgy, mint ahogy szent Atyád juttatott... Megölni könnyű volna azt az embert. Papjaink közül akárki is megtenné. De gondold meg kérlek szent Fáraó, ha aztán is továbbra sötét marad a mi Napistenünk arca, akkor a nép végleg elvesztené a hitét... Kérlek, fogadd inkább fejemet és kardomat...”

UNGER RUDOLF:

FŐASZTALNOK:

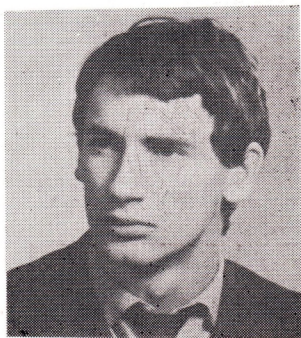
„Szent Örökös! Szent dologban esedezem. A felügyelők parancsnoka jött hozzám, hogy Mózes, a száműzött visszatért... És valami angyalt látott és nem fog rajta a korbács... És súlyos veszedelmeket jósolt a Szent Házra, és ahogy ezt a felügyelők parancsnoka elmondta, a Te első szülöttedre kellett gondolnom.”

BUDAI LÁSZLÓ

TETI:

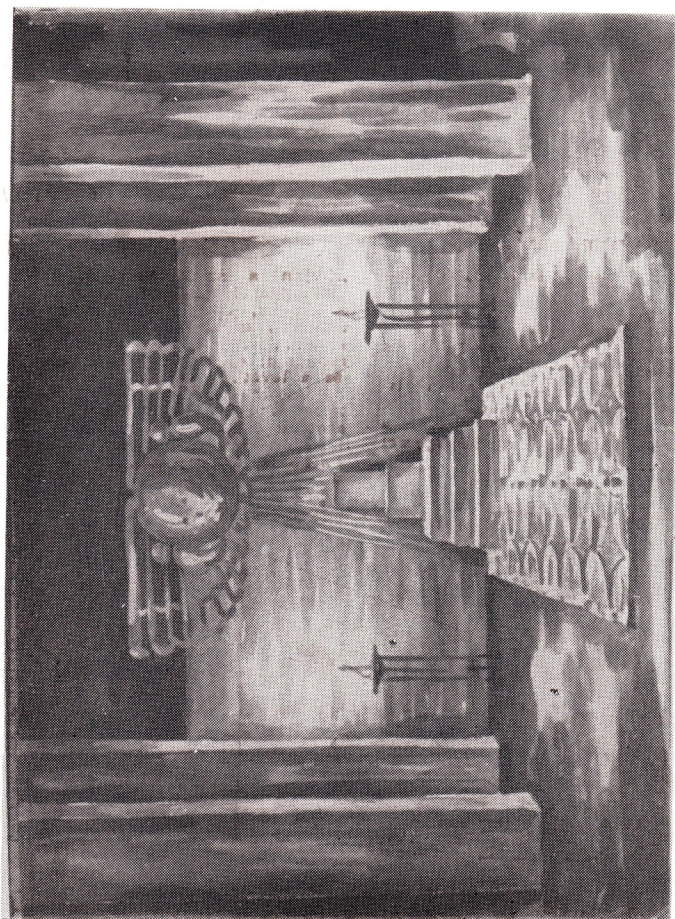
„Övjön a szent keselyű, szülőföldem védangyala! Hogy ilyesmit higgyek! Ez a csürhe, csürhe volt, és marad szememben most is úgy, mint eddig. De ezaz... egyetlen ember... talán... mondom, esetleg... mégis összeszűrhet-e a levét... valami gonosz szellemmel, hiszen tudod, hogy ez az ember elég különös utakon járt idáig... Azért ha szolgád szavára hallgatsz, ne feledkezz meg erről az emberről. Ha majd a szent Fáraó ágyához jutsz...”

RADÓ BÉLA

PARANCSNOK:

„Atkozott rabszolga! Nem hogy a Fáraó élé mégy, de a szégyenfalnál fogsz meghalni. Ahogy a Fáraó azt annakidején elrendelte. De előbb arcátlanágodért megkorbácsoltalak. Kössétek a fához és üssétek! Ki hiszi azt, hogy egy ilyen nyomorult csürhe miatt az istenek atyja ránk az ő szent kiválasztott népére lesújtana?!”

BORCSA ISTVÁN SZÍNPADKÉPE

ÁRA: 3 FT